

ROMANTISMA LITERATŪRA. RADOŠAS PERSONĪBAS BRĪVĪBAS CEĻŠ	Moto: <i>Lidojums starp pretmetiem</i> (Novālis)
Radoša cilvēka meklējumu simbols ir <i>labirints</i>. <i>Tu būsi meklētājs</i> un zīmēsi/pabeigsi zīmēt (<i>romantisms aizstāvēja nepabeigtības ideju</i>) labirintu, atzīmēsi tajā ceļus, kurus saskaņā ar šajā tematā piedāvāto un paša izvēli iesi.	Kā tu to izproti? Drīksti papildināt atbildi temata apguves gaitā un beigās.

Tavai izvēlei:

- **romantikas ceļš** (salīdzināsi un skaidrosi romantikas būtību, izpratni patērētājsabiedrībā, savu statusu tajā un romantikas atainojumu literatūrā);
- **romantisma meklējumu ceļš** (meklēsi romantismu raksturojošos avotos atslēgas vārdus, ar kuriem *atslēgt* romantisma poētikai zīmīgus literāros darbus; veidosi autora radošo vizītkarti);
- radošas personības **dumpinieckuma un nesamierināšanās ceļš** (satiksi ne vidusceļa gājēju Aspaziju un viņas radīto drosmīgo un patstāvīgo dzejas personību);
- radošas personības **cerību, vientulības un traģisma ceļš** (meklēsi sev būtiskas atbildes kopā ar Jāni Poruku pretstatu un šaubu pasaulē);
- **eksperimentu, izziņas un pieredzes ceļš** (pierādīsi lasīto darbu piederību noteiktam literatūras veidam un žanram; raksturosi literārā darba motīvu/tēmu, liriskā *es* pārdzīvojumu/stāstā atklāto problēmu un pārdzīvojuma/tēmas aktualitāti);
- radošas personības **pretrunu ceļš** (rakstīsi tēzi-antitēzi un, Eduarda Veidenbauma iedvesmots, liksi lietā ironiju vai pat pašironiju, lai godīgāk paskatītos uz apkārt notiekošo un arī sevi; pētīsi, ar kuriem izteiksmes līdzekļiem dzejā atklāt pretrunas);
- dzejnieka **mājupceļš jeb muzeja ceļš** (būsi dzejnieka mājās);
- **tautas brīvības alku ceļš** (sekosi savas tautas gribai būt pašiem un sapratīsi, ka tautiskā romantisma laiks nav bijis tikai pārdesmit pagātnes gadu);
- **mākslinieka sūtības ceļš** (analizēsi trīs dažādu laiku radošu cilvēku publiskas runas, kādu dramaturģijas darbu un atklāsi mākslinieka/radošas personības sūtības vērtību un traģiku);
- **dzīves svinēšanas ceļš** mūsdienu dzejā un prozā (lasot skaidrosi, vai romantisms literatūrā ir zudis, vai tas iespējams netradicionālās formās);
- **tevis izvēlētais** _____ **ceļš** romantisma izpratnei (*Ko vēl iepazīsi – kur? lai... kā?*) _____.

Tu jau...	Temata beigās tu...	Lai to sasniegtu, stundās tu...
zini (zināšanas)	zināsi,	
antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma jēdziena un virziena pazīmes;	- ka romantisms ir starpdisciplināri skaidrojams mākslas virziens, tam būtiskais, reizēm arī pretrunīgais formulēts dažādās definīcijās; - ka romantisma būtība atšķiras no romantikas izpratnes patērētājsabiedrībā, tas aktualizē citas vērtības; romantisms rosina būt radošam, unikālam un neparastam meklētājam; - ka romantismam raksturīgi pretmeti, tas secināms, iepazīstot pat viena laika un vienas kultūras autoru darbus; - ka romantiskā poētiskā tipa autors var būt pretrunīga personība; - ka pretrunu atainošanai var tikt izmantota ironija, arī pašironija; - ka pretmetu atveidei var izmantot tēzes-antitēzes paņēmieni; - ka tautas individuālie centieni būt pašiem interpretēti kā romantisma izpausme jeb tautiskais romantisms; ka romantisma mākslinieki/radošas personības un viņu idejas rosina domāt par mākslinieka būtības vērtību un traģiku;	- lasīsi romantisma raksturojumu dažādos avotos; - pētīsi plašsaziņas līdzekļos tirāžētos patērētājcilvēka priekšstatus par romantiku; - izvēlēšies piemēru romantikas stereotipiskai izpratnei mūsdienu sabiedrībā; - lasīsi Aspazijas dzejoļus <i>Ikdienas cilvēki</i> un <i>Kur?</i> un fragmentus no Jāņa Poruka stāsta <i>Pērļu zvejnieks</i>, interpretējot autoru pretējo pozīciju un līdzības viņu biogrāfijā; - dalīsies kādā idejā, kas, tavuprāt, no vienas puses, ir tev pieņemama, bet, no otras puses, par to šaubies vai pat noliedz to, iepazīsies dzejas piemēros ar Imanta Ziedoņa rakstīto tēzi-antitēzi; - iepazīsi kultūrvēsturisku informāciju par jaunlatviešu kustību un trim latviešu tautas atmodas posmiem; informācijas ieguvei izmantosi dažādus avotus, arī kino un ģimenes liecības; - lasīsi Aspazijas lugas <i>Sidraba šķidrums</i> fragmentus; meklēsi citātus, kuros paustas idejas mākslinieka misijai sabiedrībā tai nozīmīgos pārmaiņu laikos, mākslinieka būtībai un izjūtām;

zini (zināšanas)	zināsi,	
antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma literatūras motīvu, tēmu, tēlu u. c. interpretācijas arī mūsdienu literatūrā, iepriekšējo kultūras laikmetu atsauču aktualitāti arī mūsdienu autoru darbos.	- ka romantisma idejas rosina eksperimentiem, izziņai un paša iegūtai pieredzei; - ka romantiskā poētiskā tipa darbi rosina pašrefleksijai par savas dzīves jēgu; - ka romantismam raksturīgā izteikšanai iespējams lietot arī mūsdienās radītus izteiksmes līdzekļus; - ka romantisms var neatbilst romantiķu dzīves periodam; - ka romantiskā poētiskā tipa neparasta intonācija iespējama arī mūsdienu literatūrā, - ka romantiskās pasaules izjūtas ir dzīvotspējīgas arī postironiskajā laikmetā.	- pētīsi pretstatus un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, ar kuriem pretstati radīti, Eduarda Veidenbauma dzejoli <i>Kā gulbji balti padebeši iet</i> un tā interpretācijā mūzikā; - lasīsi fragmentu no Noras Ikstenas romāna <i>Dzīves svinēšana</i>; - pierādīsi, citējot un komentējot lasītāja pierakstos, vai romāna fragments, arī rakstnieces individuālais stils, interpretējams romantisma kontekstā;
proti (prasmes)	pratīsi	
- pārbaudīt, cik iedarbīgi kāda no antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma iezīmēm izmantota literārā darbā; - salīdzināt un pamatot antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma literatūrai raksturīgo un viena virziena maiņu ar citu; - vērtēt iepriekšējo kultūras laikmetu un ar tiem saistīto mūsdienu autoru literāro darbu saturu un formu, tajos izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, leksiku un reflektēt par savu sniegumu;	- radīt savu jēdziena raksturojumu, izpētījis citu rakstīto un izlasījis romantisma poētikas darbus un to fragmentus; - pamatojot papildināt romantismam zīmīgo pazīmju kopumu; - radīt kopsakarības, saredzēt cēloņus un sekas viena literatūras virziena maiņai ar citu un arī parādībām viena virziena ietvaros; - analizēt romantisma virziena autora dzejoli vai prozas darba fragmentu saskaņā ar snieguma līmeņu apraksta kritērijiem; - vērtēt un pamatot aliterācijas un asonanses izmantojumu dzejā, radīt savus piemērus; - vērtēt noteiktu pantmēru lietojumu dzejolī;	- klases vārdu mākonī ierakstīsi romantiku raksturojošu vārdu; salīdzināsi ar romantikas un romantisma definējumu vārdnīcā; - skaidrosi, kāpēc vēsturiski radās romantisma virziens, kādi bija tā ideāli un pret ko tas vērsās; - saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem interpretēsi dzejoli romantisma pazīmju kontekstā: noteiksi un raksturosi dzejoļa motīvu; raksturosi liriskā <i>es</i> pārdzīvojumu; raksturosi dzejolī paustā pārdzīvojuma aktualitāti;

proti (prasmes)	pratīsi	
• izmantot analizētos izteiksmes līdzekļus eksperimentāli savā jaunradē, atklājot sev būtisko; • organizēt savu darbu, ņemot vērā norādes un izvēloties personīgi interesējošo; saskatīt antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma literatūrai zīmīgo mūsdienu autoru darbos; • raksturot literatūras veida un žanra pazīmes, argumentācijā izmantojot piemērus no antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma virziena autora teksta, atsaucoties arī uz kādu/-iem lasītu/-iem atbilstošā literatūras veida un žanra mūsdienu autora darbu/-iem; • aizstāvēt antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma virziena autoriem nozīmīgo; • mācību nolūkā veidot publisko runu, to norunāt, klausīties un argumentēti vērtēt;	• spriest par pantmēra nepieciešamību; • meklēt un skaidrot no jauna apgūto jēdzienu, vārdu nozīmi, eksperimentāli darināt jaunus vārdus; • radoši analizēt savu sniegumu; • radošā darbā, atklājot nozīmīgas sociālas vai personīgas problēmas, izmantot ironiju un pašironiju; • rakstīt tēzi-antitēzi; • meklēt pretstatus gan literārā darbā, gan tā interpretācijā citos mākslas veidos; • mākslas darba radīšanai izvēlēties eksperimentālas formas; • plānot patstāvīgu, pašvadītu mācīšanos dziļākai kāda sev tuva aspekta izpētei un/vai literārā darba iepazīšanai; • argumentēt, vai romantiskā poētiskā tipa autoru dzejā liriskā <i>es</i> pārdzīvojums var būt aktuāls arī mūsdienās; • interpretēt romantismam raksturīgu tēlu atklāsmi mūsdienu autoru darbos; • raksturot literatūras veida un žanra pazīmes, argumentācijā izmantojot piemērus no romantisma virziena autora teksta, atsaucoties arī uz kādu/-iem lasītu/-iem atbilstošā literatūras veida un žanra mūsdienu autora darbu/-iem; • diskutēt par žanru robežu un formulējumu brīvību; • starpdisciplināri pētīt tautas individuālos centienus būt pašiem jeb tautiskā romantisma izpausmes Latvijas vēsturē, kultūras personību darbībā un autoru darbos;	• meklēsi sev tuvus dzejas piemērus; mēģināsi noteikt pantmēru, konsultēties ar kolēģiem; noskaidrosi, kā veidots dzejolis, kurš nav rakstīts noteiktā pantmērā; noskaidrosi, kas ir verlibrs; • noteiksi, kurās vārmās lietota ironija, kurās – pašironija; pārrunāsi un fiksēsi, kurus jautājumus mūsdienās varētu atainot ironiski; dalīsies lasītāja pieredzē par kādu mūsdienu autora literāro darbu, kurā lietota ironija; • meklēsi savu ceļu/-us romantisma izpratnē sevis meklējumu labirintā; • lasīsi Māra Salēja dzejoļus no krājuma <i>Nedaudz vairāk</i>; citējot pamatosi, vai tu piekrīti citu literātu apgalvojumiem par romantisko pasaules izjūtu M. Salēja dzejā; • noteiksi lasīto Aspazijas un J. Poruka literāro darbu piederību literatūras veidam un žanram; • pēc romāna <i>Dzīves svinēšana</i> lasīšanas piekritīsi vai noliegsi N. Ikstenas apgalvojumu romānu iekļaut dzīves svinēšanas žanrā; • izlasīsi trīs dažādu laiku publikācijas, kurās literāti/sabiedriskie darbinieki pauduši sabiedrībai svarīgu viedokli, un argumentējot noteiksi, kurš ir katra viedokļa autors; sintezēsi, kas visos trijos viedokļos kopīgs neatkarīgi no viedokļu publicēšanas laika;

proti (prasmes)	pratīsi	
• veidot dažādas formas jaunrades darbus, kuros atklāt gan sev, gan citiem svarīgo; • reflektēt par personībai piemītošajām īpašībām, vērtēt savas īpašības, salīdzināt savu rīcību ar antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma virziena darbos iepazīto tēlu rīcību.	• faktu izziņu papildināt ar kino un sabiedrības (arī ģimenes) liecībām; • pētīt radošu personību teikto par sevi, saviem darbiem, savu būtību un sabiedrības uzticēšanos; • runāt un saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem vērtēt sniegumu sabiedrības pārliecināšanas runā; reflektēt par runas prasmēm un to attīstīšanu; • veidot radošas personības profilu, vizītkarti vai līdzīgas formas darbu, interpretējot pētniecības gaitā iegūto un atainojot gan autoram, gan radošajai personībai būtisko; • reflektēt par personībai piemītošajām īpašībām, vērtēt savas īpašības, salīdzināt savu rīcību ar romantiskā poētiskā tipa darbos iepazīto tēlu rīcību.	• veidoti <i>lifta runu</i> saviem laikabiedriem par piedāvātu vai paša izvēlētu aktuālu tematu, ņemot vērā mācīšanās stratēģijā piedāvāto; • veidoti lasīto darbu autoru radošās vizītkartes, pats piedāvājot autoram atbilstošāko darba formu; • uzdrošināties rakstīt pašironisku darbu par sevi un dalīties tajā; anonīmi publiskojot, mēģināsi uzminēt, ko katrs par sevi rakstījis; • autoru darbu lasījumos, kuri latviešu literatūrā aizsāka kultūras pašrefleksiju, meklēsi atbildes uz jautājumu <i>Kas es esmu?</i>, par vērtīgāko atzīstot ne atbildi, bet tās meklēšanas ceļus;
vari (komplekss SR)	varēsi,	
• radīt savu minēto kultūras laikmetu raksturojumu, iepazīstot antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma pazīmes; • būt tāda jaunrades darba autors, kurā atklājas antīkajai un viduslaiku literatūrai, renesansei un klasicismam raksturīgas iezīmes; • interpretēt lielas daļas mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu gan citu autoru, gan savos darbos;	• pētot romantikas izpratni mūsdienu sabiedrībā un salīdzinot to ar patstāvīgi pētīto romantikas un romantisma jēdzien saturu, radīt savu romantisma definīciju, kuru, iespējams, rediģēsi pēc iepazīšanās ar romantiskā poētiskā tipa darbiem un diskusijām ar citiem kolēģiem; • izzinot literāros darbus, arī literatūrzinātnieku atziņas un citus avotus, pēc piedāvātajiem un saviem kritērijiem radīt romantiskā poētiskā tipa darbu autoru radošo vizītkarti vai sociālo profilu; • izmantojot snieguma līmeņu kritērijus, interpretēt dzejoli romantisma pazīmju kontekstā; eksperimentēt ar romantiskā poētiskā tipa darbos lietotiem izteiksmes līdzekļiem;	• komentēsi Novāliša teikto par romantisma esamību; patstāvīgi pētīsi, kā romantikas un romantisma jēdzienus skaidrojis filozofs, prof. Andris Rubenis; salīdzināsi ar iepriekš noskaidroto patērētājcilvēka izvēli; • domāsi par pretstatiem <i>patērētājcilvēks–personība</i>; pārrunāsi to ar kolēģi; rakstīsi piezīmes, kas ir romantisms; • rakstīsi atziņas/vērojumus/secinājumus par romantismu, atklājot savu izpratni; • līdztekus piedāvātajiem kritērijiem ieskatīties tematā par reālismu un salīdzināsi, kuri kritēriji ieteikti literārā darba vizītkartei;

vari (komplekss SR)	varēsi,	
• pamatot radošas personības tiesības un iespējas ar savos darbos paustajām idejām ietekmēt sabiedrību; • paust savus uzskatus publiskā runā; vērtēt gan savu, gan citu publisku uzstāšanos; • saskatīt antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma iezīmes un motīvus lasītā laikmetīgās literatūras darbā, to dzīvotspēju un attīstību mūsdienās.	• patstāvīgi pamatojot, paust viedokli, vai vienas tautas individuālos centienus iegūt brīvību var uzskatīt par romantisma izpausmi; raksturot mākslinieka sūtības idejas aktualizāciju literārā darbā vai sabiedriskos procesos; literārā darbā meklēt citātus, kuros paustas idejas mākslinieka misijai sabiedrībā tai nozīmīgos pārmaiņu laikos, mākslinieka sūtībai un izjūtām; • izvēloties ideju <i>līfta runai</i>, lai pārliecinātu sabiedrību; norunāt runu un vērtēt citas runas saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem; spriest, kur varētu noderēt <i>līfta runas</i> iemaņas; vai katrs var kļūt par pārliecināšu publiskas runas runātāju; kādas prasmes tā iespējams attīstīt; • lasot mūsdienu autora literāro darbu, meklēt un interpretēt tajā romantismam raksturīgo; pierādīt, citējot un komentējot lasītāja pierakstos, vai mūsdienu autora literārais darbs, arī rakstnieka individuālais stils, interpretējams romantisma kontekstā.	• meklēsi un interpretēsi romantismam raksturīgus tēlus dzejā; • eksperimentēsi, pamēģinot izdomāt vai pārveidot kādas vārsmas tā, lai aliterācija un asonanse vairotu labskanību, radītu zināmu skaņu maģiju vai palīdzētu raksturot kādu tēlu; • pētīsi, kuri XIX gs. II pusē radītie mākslas darbi manifestē tautiskā romantisma idejas; iepazīsi literātus un viņu darbus, kuriem ir nozīme tautas brīvības centienos; iepazīsi un dalīsies savā viedoklī, kāpēc romantisma pazīmes ir vai nav attiecināmas uz minētajiem darbiem; patstāvīgi pamatojot, pārdīsi viedokli, vai vienas tautas individuālos centienus iegūt brīvību var uzskatīt par romantisma izpausmi; • vērtēsi citu runas un izvēlēsi runātājus, kuriem tu labprāt sekotu; • pētīsi neparastas leksikas lietojumu mūsdienu autora prozas darbā un pamatosi, kā tas attiecināms uz romantiskā poētiskā tipa darbiem; • veidosi ar citātiem pamatots lasītāja pierakstus romantismam raksturīgu iezīmju meklējumos mūsdienu autora literārajā darbā;
dari (ieradums):	darīsi:	
• gan pētniecības, gan radošajās aktivitātēs, uzklusot citu viedokli un nebaidoties, pieklājīgi izsaki savu viedokli par citu darbiem;	• veidosi un attīstīsi ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas;	• gatavosies tematam par modernismu, eksperimentēsi ar dzejoļu formu, piem., rakstīsi un drukāsi trīsdimensiju dzeju;

• esi drosmīgs izmantot dažādas pieejas saskaņā ar savu pārlicību un respektēt apstākļus; • skaidro antīkās un viduslaiku literatūras, renesanses un klasicisma kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā; • analizē literārā darba vai tā fragmentu saturu un formu saskaņā ar noteiktu uzdevumu; • spried par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot dažādu laiku literāros darbus vai to fragmentus; • fiksē savas emocijas vai dalies ar tām, lasot un interpretējot literāros darbus.	• attīstīsi ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā; • attīstīsi ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību; • attīstīsi ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus; • attīstīsi ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot literārus darbus.	• radīsi sev pseidonīmu, izpētījis rakstnieku pseidonīmus un izveidojis nelielu datu bāzi; • papildināsi romantisma pazīmju sarakstu, cenšoties tās saskatīt mūsdienu autora darbā; • lasītajos darbos salīdzināsi dzejoļa liriskā <i>es</i> un stāsta galvenā tēla pozīciju; • saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem interpretēsi stāsta fragmentus romantisma pazīmju kontekstā: nosauksi un raksturosi stāsta tēmu, nosauksi un raksturosi stāstā atklāto problēmu, raksturosi tēmas aktualitāti, atsaucoties gan uz tekstu, gan uz paša pieredzi; • izvēlēšies, piedāvājot piemērus, kuram no autoriem piekrist par to, ka <i>dzeja ir nederīga</i> vai <i>dzeja ir vajadzīga: vajadzīga kā gaiss, kā ūdens, kā mīlestība</i>; • ne tikvien kritiski, bet arī emocionāli domāsi par sev būtiskām atziņām un jautājumiem lasītajā <i>dzīves svīnēšanas</i> žanra vai citā literārajā darbā.
Būtiskākie jēdzieni:	Būtiskākie jēdzieni:	
antīkā un viduslaiku literatūra, renesanses un klasicisma virziena literatūra, tās pazīmes; atslēgas vārdi; mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi; pantmērs; personība; poētiskais tips; publiskā runa; tēla raksturojums.	aliterācija, asonanse, dzejoļa (dzejas) interpretācija, ironija, <i>lifta</i> runa, literārais tēls, pantmērs, personība, pretmeti, romantika, romantisma poētika, romantisms, simbols, stāsta (prozas darba) interpretācija, tautiskais romantisms, tēze-antitēze, trīsdimensiju dzeja, verlibrs.	

Temata apguves mērķis ir iedziļināties, kritiski domāt un radoši eksperimentēt ar atšķirīgajām un kopīgajām iezīmēm romantiskā poētiskā tipa meklējumos dažāda laika autoru darbos, radot iespēju salīdzināt literātu, zinātnieku, citu cilvēku personīgo viedokli par romantisma izpratni un aktualitāti.